

הוראת תחום העבודה הקבוצתית בחינוך לעבודה סוציאלית: ניתוח איכותני בקרב מרצים ומרצות בישראל

ד"ר דניאל ווייסהוט

החוגים לעבודה סוציאלית ומדעי ההתנהגות

ד"ר ניר ויטנברג

בית הספר לעבודה סוציאלית

HAC

המכללה האקדמית הדסה ירושלים
Hadassah Academic College Jerusalem

אקדמיה מובילה בעולם משתנה

**אוניברסיטת
אריאל
בשומרון**

מבנה ההרצאה

**מבוא: הוראת המתודה הקבוצתית
בעבודה סוציאלית**

שיטה: מחקר איכותני

ממצאים: 3 תמות מרכזיות

דיון ומסקנות

מבוא

פרקטיקה: עבודה קבוצתית היא חלק אינטגרלי בשדה העבודה הסוציאלית.

חינוך והכשרה: ירידה בחשיבות הניתנת להוראת העבודה הקבוצתית.

מחסור בעובדים סוציאליים שהוכשרו לעבודה עם קבוצות (Giacomucci, 2021).

גיוון: גישות הוראה שונות:

✓ התנסות חווייתית לעומת קורסים תיאורטיים.

✓ גישות תהליכיות-פסיכודינמיות לעומת גישה משימתית מבוססת הקניית

מיומנות.

עו"סים מנחי קבוצות הדגישו את החשיבות של לימוד התחום במסגרת לימודיהם, אך

היו חלוקים על התרומה של לימוד חוויתי קבוצתי (Skolnik, 2019).

מבוא

- בישראל: קורס חובה במסגרתו הסטודנטים משתתפים בדינמיקה קבוצתית אשר מטבעה מעוררת לעתים אי נוחות, מזמנת תהליכים קבוצתיים ללא הבנייה, המאופיינים בעמימות ובאי-ודאות.
- בקבוצות יחסית גדולות, בהן יש הזמנה לחשיפה רגשית שמעוררת קשיים והתנגדות.
- העדר מחקר שיטתי בישראל הנוגע להוראת קורסי המתודה הקבוצתית.
- מאחר שמדובר בשלב קריטי בהתפתחות זהותו המקצועית של הסטודנט כעובד סוציאלי, יש צורך לבחון באופן ביקורתי את המטרות של קורסי העבודה הקבוצתית.

שאלות המחקר

■ מהן המטרות הכוללות של קורסי העבודה הקבוצתית בתוכניות ה-B.A בעבודה סוציאלית, וכיצד זה בא לידי ביטוי בתוכנית הלימודים?

■ כיצד המרצים תופסים את חוויות ההוראה שלהם בתחום קורסי העבודה הקבוצתית?

■ מהם האתגרים הבולטים העומדים בפני המרצים במסגרת הוראת קורסי העבודה הקבוצתית?

שיטה

- מחקר איכותני להיכרות עם פרספקטיבות וחוויות של מרצים המלמדים קורסים מתודה (שיטות התערבות) בתחום העבודה הקבוצתית.

משתתפים:

- 15 משתתפים המייצגים 10 מוסדות אקדמיים בישראל.
- דגימה מכוונת: מגדר, ותק של ניסיון בהוראה (1-21 שנים), מעמד אקדמי.

שיטה

- ראיונות עומק מובנים למחצה באמצעות זום או טלפון, שנמשכו כ-45 דקות.
- ניתוח תמות על בסיס עקרונות התאוריה המעוגנת בשדה (Strauss & Corbin, 1990; 1998).
- זהו דפוסים ותהליכים משותפים הקשורים להוראת הנחיית קבוצות.

ממצאים

גובשו שש תמות עיקריות, שנחלקו לשני צירים:

1 ההקשר המערכתי המקצועי והאקדמי הרחב יותר: תכנית לימודים, טכניקות ההוראה, הצורך ברגישות תרבותית ושיקולים אתיים המופעלים על ידי המרצה.

2 התהליכים הקבוצתיים וחוויות הלמידה של הסטודנטים: מבעי התנגדות סמויים וגלויים, כאשר לעתים התובנות וניסוח המשמעות מפציעים רק בסיום התהליך.

נמצאו פערים בהיבטים אלו לא רק בין מוסדות שונים אלא גם בקרב מרצים המלמדים את אותו הקורס במוסד נתון.

ממצאים

תמה: הקורס כחלק מהמערכת האקדמית והשדה המקצועי

■ **מעמד הנחות של קורס הקבוצות באקדמיה ושל המתודה בשדה המקצועי.**

"מרבית הסטודנטים שמגיעים לעבודה סוציאלית מגיעים ממקום שהם רוצים להיות פסיכואנליטיקאים, על הספה, לעבוד אחד על אחד".

"סטודנטים לא אוהבים את זה כי הם חוששים, וגם המדריכים חוששים, הרבה מאוד מהמדריכים בעצמם לא התנסו במתודה הזאת".

ממצאים

תמה: הלמידה התנסותית כמרכיב מרכזי בתפיסת הקורס

■ חשיבות ההתנסות בדינמיקה קבוצתית

"אני לא רואה דרך לפיתוח הזהות המקצועית מבלי להיות בהקשרים האלו" [התנסות בדינמיקה קבוצתית].

"אני זוכר עוד חוויה שבה התבקשנו להביא שיר שאנחנו אוהבים, וזה ממש נגע בי. אני עדיין זוכר את זה טוב, גם אחרי חמש עשרה שנים. אני זוכר את הפגישה הזו, להביא שיר ולהיפתח. הרגשתי די בחרדה כי לא הייתי מישהו שמשתף יותר מדי, הייתי יותר זהיר. אבל החוויה של להביא שיר ולעסוק במוזיקה מאוד מאוד עזרה בתהליך".

ממצאים

תמה: הלמידה התנסותית כמרכיב מרכזי בתפיסת הקורס

■ **דינמיקה קבוצתית מורכבת, התנגדות וקשיי התמסרות של הסטודנטים**

"בעיניי הקורס אולי הכי מורכב שיש, כי אין לי מנדט לעשות להם קבוצה טיפולית, וכמעט כל שנה סטודנטים אומרים, אנחנו לא מטופלים שלך, ומה אנחנו עושים פה, ומה המטרה פה, והמון המון התנגדויות".

ממצאים

תמה: הלמידה התנסותית כמרכיב מרכזי בתפיסת הקורס

■ שאלות אתיות בנוגע להשלכות ההשתתפות בדינמיקה קבוצתית

"באחד המפגשים עלה הקונפליקט היהודי-ערבי בעוצמות רבות, עם המון כעס כלפי המרצה, את שמאלנית ואת זה ואת כופה עלינו את הדעות שלך, וכדומה, והיה פיצוץ מאוד גדול ושניים שלושה סטודנטים עזבו את הקבוצה".

"אני לא מרגיש עם זה בנוח אתית, שמצופה מהם להיות בקבוצה עם דינאמיקה, חשיפה.. שמעוררת חרדה, כשלצד זה צריך ללמד אותם גם תיאוריה וצריך לתת להם ציונים".

ממצאים

תמה: הלמידה התנסותית כמרכיב מרכזי בתפיסת הקורס

■ **אתגרים והתאמות בהוראת הקורס בסביבה המקוונת**

"אני חושבת שעובדים סוציאליים באמת צריכים להיות מסוגלים לפתח קשרים טיפוליים וקרבה גם דרך פלטפורמות מקוונות".

"מנקודת המבט שלי, הזום מפחית היבטים חושיים מסוימים, ויוצר חוויה פחות סוחפת....בזום זה קצת מאבד את זה, במיוחד כשיש לי סטודנטים שיושבים באוטו בזום, בפיג'מה במיטה".

דיון

1. הדגשת חשיבותה של למידה רפלקטיבית בתהליך הכשרתם של עובדים סוציאליים, וכחלק מפיתוח הזהות המקצועית.
2. צורך בבחינה מחודשת של מטרות קורסי עבודה קבוצתית, והתאמת תוכניות הלימודים לצרכים המשתנים של השדה המקצועי.
3. פיתוח גישות הוראה חדשניות: שילוב גישות תיאורטיות מגוונות הכוללת למידה התנסותית.
4. איזון בין העברת ידע תיאורטי לבין יצירת מרחב להתנסות קבוצתית.

- הכשרה פורמלית בעבודה קבוצתית היא חיונית, אך כרוכה באתגרים, והיא מצריכה מיומנויות הוראה ייחודיות מהמרצה.
- המיקרוקוסמוס החברתי מהדהד ומצריך הוראה רגישה תרבותית.
- התנסות חווייתית בקבוצות שאינן מובנות (structured) מעוררת התנגדות ומצריכה חשיבה על האיזון הראוי בין המשימה לבין ההתנסות.

- הצעות למחקרי המשך:
  - בחינת נקודות המבט של הסטודנטים.
  - הערכת יעילותן של גישות הוראה שונות בקורסי עבודה קבוצתית.
  - פיתוח מודלים יעילים להוראת עבודה קבוצתית בסביבה מקוונת.

מסקנות

הוראת תחום העבודה הקבוצתית בחינוך לעבודה סוציאלית: ניתוח איכותני בקרב מרצים ומרצות בישראל

ד"ר דניאל ווייסהוט

החוגים לעבודה סוציאלית ומדעי ההתנהגות

ד"ר ניר ויטנברג

בית הספר לעבודה סוציאלית

תודה רבה על ההקשבה!